

Zwierzęta jeleniowate chociaż są bardzo podobne do siebie, to nie można wrzucać ich do jednego worka. Każde z nich charakteryzuje się nieco odmienną biologią, ekologią, rozrodem. Opieka nad tymi zwierzętami wymaga zatem od nas specyficznego podejścia do przedstawicieli każdego gatunku. Inaczej bowiem zajmimy się łosiem, inaczej jeleniem, a jeszcze inaczej sarną czy danielem. Jak opiekować się potomkami tych zwierząt? Tym razem spróbuję rozwiązać wątpliwości dotyczące opieki nad dzikimi przeżuwaczami.

Sarna (*Capreolus capreolus*)

Chociaż w pierwszej części wspominałem już o tym fakcie, trzeba jednak uściślić pewne sprawy dotyczące żywienia, w tym przypadku, sarny. W ciągu pierwszych 24 godz. po porodzie, jeśli nie mamy pewności, że zwierzę po raz pierwszy w swoim życiu ssało matkę, należy podać siarę. Jako zastępczy preparat z powodzeniem można użyć siary bydłowej lub owczej. Jak podają Hernandez i inni (2020) siarę podajemy w ilości 50 - 66 ml/kg masy ciała. Następnie pierwszym posiłkiem, po podaniu siary, mogą być roztwory izotoniczne zmieszane z zastępczym mlekiem, jeżeli mamy do czynienia ze starszym osobnikiem, który już wypił siarę i przez jakiś czas pił mleko matki. W ten sposób zapobiegamy powikłaniom takim jak ostre zapalenie jelit, które może powodować biegunki, wychudzenie, a nawet śmierć zwierzęcia. Proponowany przez Hernandez (2020) sposób przejścia na preparaty zastępcze wygląda następująco:

1. 25% preparatu + 75% roztworu izotonicznego lub wody,
2. 50% preparatu + 50% roztworu izotonicznego lub wody,
3. 75% preparatu + 25% roztworu izotonicznego lub wody,
4. 100% preparatu mleko zastępczego.

Takie stopniowe podawanie pokarmu rozciągamy w ciągu miesiąca. Za roztwór izotoniczny może posłużyć nam 0,9% NaCl. Aby dobrać odpowiedni preparat zastępczy do żywienia młodych saren, należy wiedzieć jaki skład ma mleko tego gatunku. Otóż wg. Caspo i innych (1987) mleko sarny zawiera w sobie 11,9% tłuszczu, 7% białka i 24% suchej masy. Wallach (2007) w celu odkarmienia młodych osobników użył preparatu mleko zastępczego dla owiec o następującym składzie: 24% białka, 15% kazeiny, 19% tłuszczu, 1% wapnia, 0,7% fosforu oraz witamin AD₃E. Codziennie przygotowywano 45 g proszku w 250 ml wody podgrzanej do temp. 39°C, ponieważ to temperatura odpowiadająca temperaturze ciała tych zwierząt. Przez pierwsze kilka dni koźlęta karmiono co 2 godziny zarówno w dzień, jak i w nocy. Do około 50 dnia życia zapotrzebowanie na pokarm wynosi ok. 800 ml - 1,5 l mleka/dzień. Przy takiej diecie młode przyrastają średnio 108 g dziennie i wieku ok. roku osiągają masę ciała między 18 a 22 kg. Drescher-Kaden (1972) z dobrymi wynikami używali również mleka

krowiego zmieszanego z mlekiem kondensowanym w stosunku 1:1. Młode zaczęły przybierać na masie 100 g/dzień przy takiej mieszance. Oprócz tego przez pierwsze dwa miesiące życia należy stosować probiotyki stosowane u przeżuwaczy, co zapobiega biegunkom w ostatecznym rozrachunku prowadzącym do wycieńczenia organizmu, a nawet śmierci.

Zwierzęta karmimy butelką, dostosowaną wielkością do rozmiarów zwierzęcia lub też odpowiednio wypełnioną właściwą mieszanką. Musimy jednak przy tym pamiętać, aby odpowiednio przygotować zwierzę do karmienia, ponieważ wbrew pozorom nie jest to łatwa procedura, która źle wykonana może przysporzyć wiele problemów. Po pierwsze należy umiejscowić młodego na stabilnym podłożu, które zapobiegnie ślizganiu się. Hernandez (2020) rekomenduje, aby czynić to na dywanie lub na zewnątrz, na trawie albo innym naturalnym podłożu. Butelkę trzymamy pod kątem co najmniej 45 stopni. Wynika to z biologii oraz fizjologii żywienia tych zwierząt, ponieważ młode jeleniowate w czasie kiedy jedzą pokarm od matki, muszą zadzierać głowy, by dostać się do sutka, który ssą mniej więcej pod kątem 45 stopni właśnie. Karmiąc zwierzęta w ten sposób, nie dość, że podtrzymujemy ich naturalny behawior, to jeszcze chronimy je przed aerofagią, czyli „połykaniem” powietrza. Na dłuższą metę aerofagia może doprowadzić do wielu negatywnych następstw ze strony przewodu pokarmowego, w tym m.in. zaburzenia równowagi kwasowo-zasadowej, pogorszenia procesów trawiennych, zaburzeń flory jelitowej i innych.

Jeleń (*Cervus elaphus*) i daniel (*Dama dama*)

Jeleń wydaje się być zwierzęciem, które ma bardzo wiele wspólnego z sarną i owsem w wielu kwestiach tak jest. Można zatem pewne procedury opisane w przypadku sarny zastosować z powodzeniem u jeleni. W ciągu pierwszych dwóch dni odchowu, młode mogą nieco stracić na wadze, natomiast po tym okresie powinny zacząć przybierać. Cielęta należy karmić w pierwszym tygodniu życia 4 - 6 razy na dobę i w tym celu można użyć preparatów mleko zastępczych dla owiec o takim samym składzie, jak ten stosowany u saren. Jednak aby zapobiec biegunkom lub innym problemom związanym z układem pokarmowym, czy też zbyt szybkim wzrostem oraz rozwojem, mieszankę tworzymy w następujący sposób. Przez pierwszy tydzień podajemy preparat mleko zastępczy zmieszany z krowim mlekiem w stosunku 1:1, następnie zwiększamy udział owczego preparatu mleko zastępczego do 70%, a zmniejszamy ilość krowiego mleka do 30% już pod koniec drugiego tygodnia. W ciągu pierwszych 10 tygodni życia jelenie powinny średnio przybierać na wadze ok. 330 gramów/dobę, przy czym w pierwszym tygodniu przyrost masy ciała jest najniższy i wynosi 161 gramów, natomiast między 1 a 4 tygodniem życia młodemu przybywają nawet 404

gramy/dobę. Później tempo przyrostu masy ciała znowu spada i wynosi 318 gramów/dobę.

Daniele z kolei również mają bardzo podobne zachowania do dwóch wyżej przedstawionych gatunków, a skład ich mleka różni się nieznacznie, dlatego też jeśli chodzi o pokarm, jak najbardziej można używać wcześniej opisane mieszanki z powodzeniem. Zwierzęta bardzo dobrze przybierają na masie, jeśli zastosujemy metody żywienia, jakie zostały opisane u jeleni. W latach 60. ub. wieku oprócz preparatów mleko zastępczych stosowano również dodatki antybiotyków, które miały za zadanie zapobiec biegunkom. Jednak z biegiem lat, okazało się, że jest to zbędne, ponieważ biegunki zaczęły ustępować kiedy zwierzęta zwiększały w swojej diecie udział pokarmu stałego. Poza tym coraz lepsza jakość dostępnych na rynku probiotyków znacząco wpłynęła na poprawę funkcjonowania przewodu pokarmowego młodych przeżuwaczy. Wskazane wydaje się zastosowanie dodatku w postaci dwóch łyżeczek preparatu „Lonlac” używanego u ludzi w tzw. dietach eliminacyjnych, ze względu na dość duży udział białka, a jak już tutaj ustalono w mleku dzikich przeżuwaczy białka jest zdecydowanie więcej niż powszechnie nam znanym mleku krowim.

Temat żywienia młodych dzikich przeżuwaczy jest bardzo trudnym zagadnieniem i wymaga od nas zdobywania dodatkowej wiedzy, a także uzupełniania jej o własne doświadczenia, ponieważ ciągle mamy mało informacji na temat właściwego odchowu tych zwierząt, a te które są dostępne zazwyczaj pochodzą sprzed wielu lat. Odrębnym zagadnieniem, jakie należy poruszyć w naszych rozważaniach na temat młodych zwierząt jeleniowatych, jest odchów oraz żywienie łosi. Te zwierzęta chociaż blisko spokrewnione z sarnami, danielami oraz jeleniami, mają zupełnie inne wymagania zarówno odnośnie habitatu, jak również żywienia. Właśnie z tego powodu, powinniśmy poświęcić im nieco więcej czasu.

Autor: Lek. wet. Kacper Kowalczyk - Przychodnia weterynaryjna szpital zwierząt egzotycznych „Oaza” Warszawa

Bibliografia:

1. Hernandez S. M., Barron H. W., Miller E. A., Aguilar R. F., Yabsley M. J. 2020. Medical management of wildlife species a guide for practitioner.
2. Klopfer P. H., Klopfer M. S. 2007. NOTES ON HAND-REARING FALLOW DEER (*Dama dama*). International Zoo Yearbook, 4(1), 295-296.
3. Krzywinski A., Niedbalska A., Twardowski L., 1984: Growth and development of hand reared fallow deer fawns. Acta theriol., 29, 29: 344—356.
4. Mullineaux E., Keeble E., 2016. BSAVA Manual of Wildlife Casualties 2nd edition.
5. WALLACH A., INBAR M., LAMBERT R., COHEN S., SHANAS U. 2007. Hand-rearing Roe deer *Capreolus capreolus*: practice and research potential.

International Zoo Yearbook, 41: 183-193.

6. Pollard J. C., Littlejohn R. P., Suttie J. M. 1992. Behaviour and weight change of red deer calves during different weaning procedures. Applied Animal Behaviour Science, 35(1), 23-33.
7. Semiadi G., Barry T. N., Muir P. D. 1993. Growth, milk intake and behaviour of artificially reared sambar deer (*Cervus unicolor*) and red deer (*Cervus elaphus*) fawns. The Journal of Agricultural Science, 121(02), 273.
8. Youngson, R. 1970. Rearing Red Deer Calves in Captivity. The Journal of Wildlife Management, 34(2), 467-470.

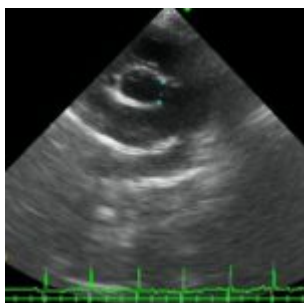
Promowane

- [Egzotyka w Gabinetach Praktyki - Konferencja Weterynaryjna z Warsztatami](#)

- [Kleszcze reagują na promieniowanie elektromagnetyczne](#)

- [Wieloletni przetrwały przewód tętniczy Botalla u psa rasy York - przypadek kliniczny](#)

- ["Koło Naukowe Aves serdecznie zaprasza na VI edycję konferencji ŚWIAT SZPONIASTYCH ŁOWCÓW!"](#)

- [Otwarto laboratorium do hodowli komórek macierzystych z poroża jelenia](#)